

Колісниченко В. В.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПРАВООХРАНИТЕЛЕЙ
К ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ПОДРОСТКАМИ,
СКЛОННЫМИ К ДЕВИАНТНОМУ ПОВЕДЕНИЮ.

Статья посвящена определению путей усовершенствования подготовки курсантов высшей юридической школы МВД Украины к воспитательной работе с несовершеннолетними, склонными к асоциальному поведению.

Ключевые слова: курсанты, воспитательная работа, асоциальное поведение.

Kolisnichenko V. V.

PERFECTION IN PREPARATION OF LAW ENFORCEMENT STAFF TO THE UPBRINGING
ACTIVITY WITH TEENAGERS THAT ARE INCLINED TO BEHAVE DEVIANT.

The article is devoted to technology training future law enforcement officers to work with adolescents, prone to antisocial behavior.

Keywords: police, teens at risk, of readiness, teaching at higher education, methods of teaching social and educational work in modern conditions.

УДК 371

Кудрявцева В. Ф.*

ОСНОВНІ ПЕРЕШКОДИ ВПРОВАДЖЕННЮ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ

У статті досліджуються проблеми практичного застосування комунікативного підходу до навчання англійської мови курсантів морських спеціальностей, можливі шляхи та умови їх розв'язання.

Ключові слова: комунікативний підхід, етапи впровадження, методична готовність викладачів, комунікативні завдання

Комунікативний підхід до навчання іноземної мови, метою якого є розвиток комунікативної компетенції студентів, з'явився ще півстоліття тому назад. Він пропонує засвоєння іноземної мови через завдання, що вчать студентів як реагувати у ситуаціях, максимально наближених до реального життя. Цьому сприяє організація навчального процесу на основі п'яти принципів (англійська мова вивчається засобами англійської мови; мова – засіб спілкування; навчання здійснюється завдяки активному залученню студентів; у центрі навчання – студент; навчальні завдання відображають реальне спілкування у житті) та конкретних методів і прийомів навчання чотирьох навичок спілкування: аудіювання, читання, говоріння, письмо. Однак, незважаючи на досить солідну історію свого становлення та входження в практику, чималу кількість статей та книжок з цієї тематики, привабливість методики і мети комунікативного підходу, розповсюдженість його застосування у всьому світі, він не став звичним у роботі викладачів вищих навчальних закладів та шкіл у наших умовах, що наводить на думку про певну складність його застосування у навчальному процесі.

Мета статті – визначення основних перешкод, що постають перед викладачами іноземної мови під час впровадження комунікативного підходу, та шляхів їх подолання.

Дослідження, пов'язані з комунікативним навчанням іноземної мови, торкаються, переважно аналізу комунікативної компетенції та комунікативних завдань [1],

* © Кудрявцева В. Ф.

характеристики методів та принципів навчання [6], порівняння їх з іншими методиками навчання [4] тощо. Частина досліджень стосується проблем навчання студентів технічних ВНЗ, до яких відносять стислість курсу, недостатню вмотивованість студентів до навчання через нерівномірну підготовленість першокурсників до сприйняття вузівського курсу іноземної мови [1; 2]. У своїх наукових працях вчені та практики досить рідко приділяють увагу проблемам практичного застосування комунікативного підходу з боку викладачів іноземної мови.

У дослідженнях проблем впровадження комунікативного підходу Р.Батайнен і С.Забет [3] з-поміж інших відзначають відсутність адекватної підготовки майбутніх викладачів мови з методики комунікативного підходу, оскільки методика навчання викладається описово на лекційних заняттях, а не на практичних заняттях з розробки і використання різноманітних комунікативних завдань. Крім того, для системної підготовки у цьому напрямку необхідна ініціатива викладачів, підтримка керівництва навчального закладу і належні ресурси.

Аналогічно Дж. Васілуполос [7, с. 1] підкреслює, що різноманітні проблеми у викладанні іноземної мови на комунікативній основі пов'язані з відсутністю підготовки викладачів до комунікативного навчання. У традиційній методиці навчання акцент робиться на формі (ассигасу), яка вбачається більш важливою, ніж комунікація (fluency), в результаті чого у студентів розвивається розуміння граматичних і лексичних форм, а вміння практичного користування мовою відсутні [там само, с. 2], тому викладачам важко пристосуватися до нових методичних реалій.

У деяких випадках, незважаючи на твердження про організацію навчання на основі комунікативних принципів, викладачі фактично продовжують працювати за старими схемами [3, с. 326]. До головного фактору, що спричинює таку ситуацію, можна віднести звичку викладачів до традиційного навчання: в багатьох частинах світу звикли до чітко структурованих вправ – таких, як вивчення граматичних правил, списків слів [там само, с. 327], а тому вони не вміють проводити комунікативні вправи, залучати студентів до ініціативного ситуативного користування мовою.

Однією з обов'язкових умов для участі курсантів у кадетській програмі плавальної практики, а після завершення навчального закладу – для працевлаштування та успішного кар'єрного зростання, є вміння вільно спілкуватися англійською мовою.

Упродовж останніх двох з половиною років нами здійснювався проект щодо впровадження комунікативного підходу до навчання англійської мови курсантів морських спеціальностей, який найкращим чином підходить для кінцевої мети їхнього навчання.

Особливість комунікативного підходу полягає у схожості процесу навчання з процесом реального спілкування. Щоб вміти розробляти навчальні завдання, які б відповідали потребам курсантів і специфіці комунікативного підходу, викладачам необхідно усвідомлювати методику його застосування для розвитку умінь, які потрібні для роботи в морі, зокрема правильне використання стандартних фраз морського спілкування, детальне розуміння почутого, повсякденне і професійне спілкування на судні.

Аналіз ходу та ефективності впровадження комунікативного підходу здійснювався шляхом спостереження за навчальним процесом на заняттях з англійської мови, анкетування 48 викладачів, проведення усного опитування і тестового контролю умінь серед 612 курсантів.

Анкетування викладачів на початку реалізації проекту виявило, що 14% відзначали як комунікативні завдання виключно рольові ігри і дискусії, 86% чули про комунікативний підхід, але не могли навести приклади вправ або завдань комунікативної спрямованості. Тому на цьому етапі, який продовжувався півроку, нами обрано таку послідовність дій: виявлення викладачів, зацікавлених у системному оволодінні новою методикою навчання (таких виявилось 14); визначення координатора з упровадження комунікативного підходу; проведення серії семінарів-практикумів з окремих аспектів комунікативного підходу.

Для проведення наступного етапу проекту було визначено базовий підручник для навчання англійської мови повсякденного спілкування та групу курсантів – учасників проекту. Складовими компонентами цього етапу стали відвідування та взаємовідвідування занять з метою спільного аналізу методів комунікативного підходу, які використовувалися на занятті; проведення семінарів-практикумів для взаємонавчання та взаємообміну досвідом впровадження комунікативного підходу; проведення учасниками проекту відкритих і демонстраційних занять.

Не все досяглося просто: суттєво впливали традиційні штампи викладання. Підготовка до занять і їх проведення вимагала свідомої методичної дисципліни викладачів. Спостереження за навчальним процесом на заняттях з англійської мови у проектних групах виявили, що труднощі поставали стосовно всіх аспектів методики комунікативного підходу.

Планування будь-якого заняття починається з визначення його цілей. Не обізнані з комунікативним підходом викладачі традиційно зорієнтовані на методичні цілі самого викладача, наприклад: формувати навички монологічного мовлення, повторити граматичну структуру Past Simple Passive, вивчити активну лексику і т.п. Планувати цілі заняття у такий спосіб були призвичаєні й учасники нашого проекту, незважаючи на значну теоретичну і практичну підготовку на початковому етапі.

У навчанні на комунікативній основі цілі заняття необхідно формулювати з погляду умінь студентів. Вони повинні бути пов'язані з темою заняття, бути вимірюваними; формулюватися з погляду досягнень студентів. Наприклад: наприкінці заняття студенти зможуть розпитувати про те, що вміють/не вміють робити учасники діалогу з використанням модальних дієслова «can»; наприкінці заняття студенти зможуть презентувати свої плани на найближчі два дні чотирма реченнями, використовуючи «be going to». Сформульовані таким чином цілі заняття допомагають викладачеві визначитися у тому, чому студенти навчаються, сприяють визначенню стратегії заняття і відбору необхідних завдань.

Зрозумілим, але важко досяжним стало для викладачів встановлення часу для самостійного виконання студентами певних завдань. Спільний аналіз причин призвів до ствердження відомого факту про звичку до домінування викладача на занятті: викладач традиційно повторює кожний вислів студента, декілька разів повторює запитання, завдання, коментарі, а найголовніше – звик не мовчати, звик виконувати завдання замість студентів, йому важко «відпустити» студентів для виконання будь-якої роботи – індивідуальної, парної чи групової. Свою роль фасилітатора, тобто помічника під час виконання студентами самостійної роботи, методично правильно виконував лише кожний третій викладач.

Для організації парної та групової роботи студентів під час комунікативного навчання одним з ключових моментів є чітке подання інструкцій/вказівок, що і як

робити. Викладачі, які не обізнані з організацією інтерактивних завдань, можуть недооцінювати важливість чітких і зрозумілих інструкцій для виконання завдань [5, с. 79]. Як і формулювання цілей заняття, адекватне подання завдань стало значною перешкодою для 63% викладачів і критично позначалося на якості виконання студентами парної та групової роботи, що пропонувалася. Пам'ятка для допомоги викладачам з цього питання складається з декількох кроків: 1)при плануванні заняття розділіть кожне завдання на логічні етапи і підготуйте просту інструкцію для кожного етапу; 2)користуйтеся короткими, простими реченнями, які зрозумілі студентам; 3)давайте усні завдання перед поділом студентів на пари/групи; 4)перед початком виконання завдань перевірте, чи розуміють студенти, що від них очікується, запитавши одного-двох з них; 5)продемонструйте зразок виконання завдання.

Не менш важко усвідомлювалася 70% викладачів необхідність надання часу для підготовки відповіді/презентації після виконання завдання, оскільки студентам потрібно не тільки подумати, як відповісти на певне запитання, але й визначитися, що саме вони хочуть сказати і яке у них до цього ставлення. Вчителям рекомендувалися можливі прийоми спрощення таких ситуацій, серед яких – попередній індивідуальний перегляд студентами сторінки підручника/тексту на фоні музичного супроводу; складання «дорожньої карти» відповіді (mind mapping); повторне виконання завдання (з іншим партнером); завдання зі встановлення рейтингу запитань (що розміщені після тексту) і підготовка відповідей у встановленому студентами порядку і т.п.

Принцип комунікативного підходу – англійська мова вивчається засобами англійської мови – став значною перешкодою для 56% учасників проекту. Завдяки дотриманню цього принципу в класі встановлюється англійське оточення і, як результат, замість пояснення англійської мови засобами рідної мови весь час заняття студенти і викладач спілкуються англійською мовою. Хоча переклад може бути простим способом швидкого пояснення або перевірки розуміння, використання рідної мови не дає студентам можливості оволодіти англійською мовою [4, с. 74]. Це особливо важливо, коли у студентів обмежено доступ до реального спілкування англійською мовою поза навчальною аудиторією.

У нашому проекті ми пішли далі: викладачі англійської мови між собою і зі студентами повинні спілкуватися англійською мовою принаймні весь час перебування у навчальному закладі. Поступово таке спілкування стає нормою, а курсантам комунікативна практика з самого початку навчання допомагає відчувати впевненість у своїй здатності спілкуватися англійською мовою.

За інституційною вимогою на третьому етапі до впровадження комунікативного підходу залучалися ще 34 викладачі англійської мови нашого навчального закладу, які не були учасниками першого етапу проекту. Для них здійснювалася розробка і проведення серії семінарів-практикумів; демонстраційних занять. Крім того, на цьому етапі було визначено схему впровадження комунікативного підходу до навчання англійської мови професійного спрямування.

Минулорічні спостереження за навчальним процесом свідчать, що вчителі, які залучені до впровадження комунікативного підходу поза власною ініціативою, по-перше, чинять супротив новій методиці викладання (12%), по-друге, стикаються з більшими труднощами під час планування і проведення занять, тому що діють недостатньо цілеспрямовано у зв'язку зі слабкою мотивацією. Письмове анкетування виявило, що двома найбільшими перешкодами в успішному впровадженні

комунікативного підходу вбачаються: відсутність технічних засобів навчання та неготовність студентів. Проте з нашого досвіду знаємо, що найбільшими перепонами у системному впровадженні нової методичної основи навчання студентів у нашому випадку комунікативного підходу є методична неготовність самих викладачів, відсутність звички ретельного планування занять та неусвідомлений перехід до усталеного формату проведення занять, де панують переклад і пояснення граматичних структур.

На початку впровадження комунікативного підходу 34 викладачі мали такі труднощі (табл. 1).

Таблиця 1

Труднощі впровадження комунікативного підходу

№	Перешкода	% викладачів
1	звичка користуватися рідною мовою	72%
2	нерозуміння ролі мотивуючих вправ (warmers)	57%
3	недостатня увага до домашньої роботи курсантів	87%
4	перехід на домінуюче мовлення викладача	63%
5	слабкий акцент на підготовчі вправи перед виконанням основних завдань (pre-listening, pre-reading tasks etc)	69%
6	невміння якісно організувати роботу курсантів у парах і малих групах	93%

Під час запуску нової для групи викладачів методики навчання виникають різного роду проблеми. Переважно це помилки, пов'язані з недостатньою методичною готовністю викладачів-учасників.

Природною проблемою є й неготовність частини курсантів до комунікативної організації навчального процесу, що є наслідком їхнього попереднього досвіду навчання у школі, і як результат – невіміння або небажання брати активну участь у формах роботи, що пропонуються.

Перешкодою може бути і недостатня організаційна чіткість навчального середовища закладу: проблеми з розкладом, відсутність належних навчальних приміщень, неадекватність або відсутність технічних засобів (магнітофонів, копіювальних приладів), необхідних для оснащення навчального процесу, нерозуміння значущості проекту іншими викладачами англійської мови та викладачами інших предметів.

Наш досвід свідчить, що результативне впровадження комунікативного підходу можливе за виконання декількох суттєвих умов: у групі викладачів є ініціатор і декілька дійсних прихильників, які вірять у доцільність впровадження комунікативного підходу; керівництво навчального закладу усвідомлює необхідність і підтримує процес впровадження комунікативного підходу; викладачі, які вирішили впроваджувати комунікативний підхід, працюють послідовно, системно, постійно обмінюючись ідеями і досвідом; до початку і по ходу впровадження комунікативного підходу проводяться семінари експертами-практиками; спочатку впровадження здійснюється в групах студентів одного курсу з опорою на підручник, розроблений на комунікативній основі. Реальний шлях переборення цих перешкод і досягнення мети проекту – постійне навчання/взаємонавчання викладачів та їхня дійсна відданість обраній методиці навчання.

Впровадження комунікативного підходу – довготривалий процес. Крім

необхідності постійного оновлення і вдосконалення методичних умінь викладачів, у навчальному закладі морського спрямування існує проблема відсутності комунікативно орієнтованих підручників англійської мови професійного спрямування. Розробка і використання таких підручників і посібників – подальший крок у нашому дослідженні.

Література:

1. Вдовін В. В. Комунікативний підхід як оптимальний засіб вивчення іноземної мови у ВНЗ / В. В. Вдовін. // www.nbuu.gov.ua
2. Степанова І. С. Реалізація комунікативного підходу до викладання іноземних мов у технічних вишах / І. С. Степанова. // <http://www.conf.vstu.vinnica.ua>
3. Batainen R.F., Thabet S.S. Obstacles of Using Communicative Techniques in Yemeni ESL Classes – Lagos Papers in English Studies, Vol. 3, p.14-27, 2008. – http://artslasu.org/journal_eng
4. Gathbonton E., Segalowitz N. Rethinking Communicative Language Teaching: a Focus on Access to Fluency. - <http://web.me.com>
5. Maritime English. Model Course 3.17 // London: IMO Publications, 2000. - 138 pp.
6. Richards J.C., Lockhart C. Reflective Teaching in Second Language classrooms. – Cambridge University Press, 1994. – 218 p.
7. Vasilopoulos G. Adapting Communicative Language Instruction in Korean Universities – Internet TESL Journal, Vol.XIV, No.8 - <http://iteslj.org/>

Кудрявцева В. Ф.

ОСНОВНЫЕ ПРЕПЯТСТВИЯ ВНЕДРЕНИЮ КОММУНИКАТИВНОГО ПОДХОДА

В статье исследуются проблемы практического применения коммуникативного подхода к обучению английскому языку курсантов морских специальностей и возможные пути и условия их решения.

Ключевые слова: коммуникативный подход, этапы внедрения, методическая готовность преподавателей, коммуникативные задания

Kudryavtseva V. F.

MAIN BARRIERS FOR IMPLEMENTING COMMUNICATIVE APPROACH

The article focuses on problems of practical implementation of communicative approach to teaching English to marine cadets and possible ways and conditions for solving them.

Key words: communicative approach, implementation stages, methodological readiness, communicative tasks

УДК 37.015.3:614.8

Кулалаєва Н. В., Михайлюк В. О.*

АКЦЕНТУАЦІЙНІ ЗМІНИ У ВИКЛАДАННІ ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ В ОСВІТНЬОМУ НАПРЯМКУ «ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА»

У статті показано, що викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» повинно базуватися на розумінні того, що основною метою і внутрішньою потребою людини і суспільства сьогодні є формування культури безпеки та виховання особистості безпечного типу, здатної до активної комунікації в ході загального виживання. При цьому, пріоритетним напрямком є збереження навколишнього середовища. Відзначено, що в сучасних

* © Кулалаєва Н. В., Михайлюк В. О.